

DE CULTURELE WENSEN EN BEHOEFTEEN VAN DE BEWONERS VAN AMSTERDAM ZUIDOOST

Project Kunstenplan, Vrije Universiteit 2023

Adviesrapport team 2: Lina Gauneau, Rania Fathi & Sascha de Groot (werkgroep 2)

Docent: Nina Vergeldt.

Dit adviesrapport is de uitkomst van een projectvak in het eerste jaar van de bachelor sociologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Studenten hebben in opdracht van de afdeling Kunst en Cultuur van de gemeente Amsterdam een verkenning uitgevoerd en hebben op basis daarvan aanbevelingen geformuleerd. Tijdens deze opdracht hebben zij naar eigen invulling verkennend onderzoek gedaan, waarvan deze rapporten het eindresultaat zijn. Dit rapport dient dus niet gelezen te worden als wetenschappelijk onderzoek. De deelnemende instellingen in de rapporten zijn casussen ter verdieping van de opdracht, de uiteindelijke adviezen van de studenten gaan niet over de individuele instellingen.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Thema 1: Het aanzetten tot gezamenlijk maken van kunst en cultuur door bewoners, en kansen bieden aan amateurkunstenaars.	3
1.1 Wat houdt dit thema in?	3
1.2 Waarom is dit thema belangrijk om terug te komen het beleid?	3
1.3 Op welke info uit verkenning is dit thema gebaseerd?	4
1.4 Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?	4
Thema 2: Het aansluiten van het kunst- en culturaanbod op de interesses van jongeren.	5
2.1 Wat houdt dit thema in?	5
2.2 Waarom is dit thema belangrijk?	5
2.3 Op welke informatie uit de verkenning is dit thema gebaseerd?	5
2.4 Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?	6
Thema 3: Representatie van culturele diversiteit in het kunst- en culturaanbod in Zuidoost.	7
3.1 Wat houdt dit thema in?	7
3.2 Waarom is dit thema belangrijk om terug te komen in het beleid?	7
3.3 Op welke informatie uit de verkenning is dit thema gebaseerd?	7
3.4 Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?	8
Conclusie	9
Literatuurlijst	10
Bijlage A: Verkenning van de instelling	11
Bijlage B: Verkenning van de bewoners van Zuidoost.	15
Bijlage C: Verantwoording van onderzoeksmethoden.	19

INLEIDING

In opdracht van de afdeling Kunst en Cultuur van de gemeente Amsterdam is er een verkenning uitgevoerd over de wijze waarop culturele instellingen de verbinding leggen met de stad. Ook is er onderzoek gedaan naar de aansluiting tussen het aanbod en de cultuurbeleving van de bewoners waarbij de nadruk is gelegd op de wensen en behoeften van de bewoners. (cursushandleiding, 2022). Hieruit is dit adviesrapport voortgekomen waar door middel van drie thema's advies wordt gegeven met betrekking tot het beter aansluiten van het aanbod van kunst en cultuur op de wensen en behoefte van de bewoners van Amsterdam, om zo de cultuurparticipatie te kunnen vergroten. Dit adviesrapport is specifiek gericht op Amsterdam Zuidoost.

Om dit adviesrapport te kunnen schrijven heeft er een verkenning plaatsgevonden. Deze verkenning kent twee fases. Als eerst is CBK Zuidoost onderzocht als een voorbeeld instelling in Stadsdeel Zuidoost. Hier hebben twee interviews en een fysieke verkenning voor plaatsgevonden (Bijlage A). Daarna heeft er veldonderzoek plaatsgevonden waar er interviews zijn afgenomen met verschillende bewoners van Amsterdam Zuidoost, om hun kijk op het thema kunst en cultuur vast te leggen (Bijlage B). In dit adviesrapport zijn de bevindingen van deze verkenning verwerkt in drie thema's waar de gemeente Amsterdam op kan inzetten om de kunst- en cultuurparticipatie in Amsterdam Zuidoost te verhogen. Deze thema's zijn; "Het aanzetten tot het gezamenlijk maken van kunst en cultuur door bewoners, en kansen bieden aan amateurkunstenaars", "De cultuurparticipatie bevorderen onder jongeren" en "De representatie van culturele diversiteit in het kunst- en culturaanbod van Amsterdam Zuidoost." Deze thema's worden vanaf pagina 3 uitgebreid toegelicht. Deze toelichtingen worden ondersteunt door sociologische deskresearch en de bevindingen van de plaatsgevonden verkenningen.

Bron afbeelding: Groenlinks Amsterdam & Makelaar Amsterdam Zuidoost (Z.d.)

THEMA 1

Het aanzetten tot gezamenlijk maken van kunst en cultuur door bewoners, en kansen bieden aan amateurkunstenaars.

1.1: Wat houdt dit thema in?

Dit thema kent twee aspecten; de mogelijkheid bieden om samen kunst te maken en amateurkunstenaars de kans geven om hun gemaakte kunst publiekelijk te kunnen delen met de wijk.

Het faciliteren van kunst productie gaat specifiek om het aanbieden van ruimte voor de bewoners van Zuidoost, waarin zij samen hun hobby kunnen uitvoeren. Uit de verkenning bleek dat het grootste deel van de respondenten in Zuidoost momenteel hun culturele hobby's alleen in privésfeer uitvoeren (bijlage B). In paragraaf 1.3 wordt er dieper ingegaan op de data uit de verkenning, maar het faciliteren van kunst en cultuur productie gaat dus enkel om het bieden van mogelijkheden om dit in groepsverband te doen.

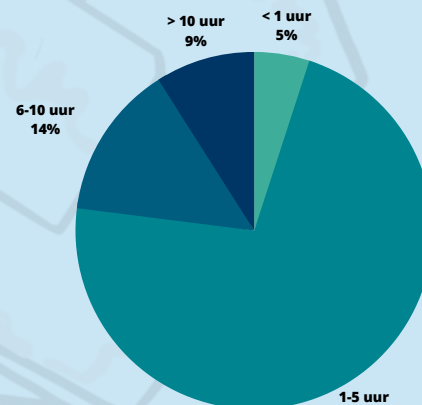
De kans geven aan amateurkunstenaars om hun gemaakte kunst te tonen houdt in dat ook de werken van kunstenaars zonder kunstopleiding zonder extra drempels getoond zullen worden. Momenteel ervaren kunstenaars die geen kunst opleiding hebben gehad veel drempels. Deze verlagen maakt de kloof tussen autodidacte kunstenaar en kunstenaars met een opleiding kleiner.

1.2: Waarom is dit thema belangrijk om terug te komen in het beleid?

Zoals te zien in diagram 1 besteden mensen in Nederland een relatief groot deel van hun week aan een culturele hobby (LCKA, 2013). Ook uit onze verkenning is gebleken dat het maken van kunst en cultuur populair is in Zuidoost, wanneer het gaat over de privésfeer. Weinig tot geen mensen deden dit in groepsverband met anderen. Het maken van kunst in groepsverband kent verschillende positieve effecten voor wijken. Zo helpt het individuen om hun sociale netwerk te vergroten, neemt hun zelfvertrouwen toe en zorgt het voor een verbetering van algemeen creatieve vaardigheden (Movisie, 2021). Deze individuele effecten zorgen samen voor een verhoging van de sociale cohesie in een wijk. Zoals eerder te lezen, maken de respondenten van Zuidoost momenteel regelmatig kunst en cultuur, maar doen zij dit in privésfeer waardoor positieve effecten zoals het vergroten van een sociaal netwerk uit blijven.

Hoewel volgens onderzoek maar de helft van de amateurkunstenaars waarde hechten aan het delen van hun gemaakte kunst, is dit wel iets wat van belang kan zijn voor het beleid (LCKA, 2013). Zo deelde een respondent op straat dat hij dacht dat het tonen van amateurkunst kan zorgen voor een lagere drempel voor anderen om publiekelijk kunst te maken en delen. Op dit mogelijke effect na zal de optie tot gemakkelijk tonen van werk niet voor elke amateurkunstenaar een wens zijn.

Diagram 1: Tijdsbesteding van Nederlanders aan culturele hobby's per week (LCKA, 2013)

Toch het kent ook voor Zuidoost in haar algemeen ook voordelen wat dit aspect van waarde maakt voor het beleid. Zo kan het zien van kunst bij toeschouwers ook zorgen voor het opdoen van nieuwe contacten of het versterken van oude contacten, bijvoorbeeld door het bezoeken van een expositie. Dit kan opnieuw de sociale cohesie in een wijk vergroten, wat het tonen van werk van amateurkunstenaars naast professionele kunst van waarde maakt voor Zuidoost (Movisie, 2021).

1.3: Op welke info uit verkenning is dit thema gebaseerd?

Uit de verkenning is gebleken dat het grootste deel van onze respondenten een of meerdere vormen van kunst en cultuur maken als hobby. Tekenen, muziek maken en dans uitoefenen waren hierbij de bekendste hobby's. Op één na deden ze dit allemaal in de privésfeer (Bijlage B). Het is dus iets wat bewoners al graag doen, en dit gezamenlijk uitvoeren heeft zoals te lezen in paragraaf 1.2 nog grotere voordelen voor de sociale cohesie en de wijk Zuidoost in zijn algemeen.

Een gesprek met een amateurkunstenaar wie graag van kunst zijn beroep wilde maken, gaf ons inzichten in de toegankelijkheid van het delen van zelfgemaakte kunst in Zuidoost. Hij vond dat dit laag was, omdat de voorkeur in zijn ervaring nog te vaak ligt bij kunstenaars met een kunstopleiding (Bijlage B).

1.4: Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?

Aandacht voor de makers is reeds al een thema in het kunstenplan van 21-24 (Gemeente Amsterdam, 2021), echter is dit nieuwe thema nog steeds van belang omdat mensen in Zuidoost juist enthousiast zijn over het maken van kunst, maar dit nog in privésfeer doen (Bijlage B). Door de invloed wat gezamenlijk kunst maken op de sociale cohesie in een wijk heeft, dus van belang om dit thema anders geformuleerd met nieuwe aspecten opnieuw mee te nemen in het nieuwe Kunstenplan.

Er zijn verschillende manieren waarop de gemeente zou kunnen faciliteren voor het gezamenlijk maken van kunst, een daarvan is het aanzetten van instellingen tot organiseren of het subsidiëren van wijkprojecten waar autodidacte kunstenaars aan kunnen werken. Zo is het mogelijk om een collectieve muurschildering te maken met verschillende bewoners. Een project als dit draagt bij aan de vergroting van sociale contacten, het zelfvertrouwen en de creatieve ontwikkeling van bewoners. Daarnaast is een muurschildering of collectief cultuur stuk ook een versie van het delen van amateurkunst publiekelijk in Zuidoost.

Een manier waarop het delen van amateurkunst kan worden aangepakt is het aangaan van meer samenwerking met instellingen die aandacht schenken aan kunstenaars zonder kunstopleiding. Hierbij kan bijvoorbeeld het verlagen van de drempel voor autodidacte kunstenaars een voorwaarde worden voor de instellingen die subsidie ontvangen van de gemeente Amsterdam.

THEMA 2

Het aansluiten van het kunst- en cultuuraanbod op de interesses van jongeren.

2.1: Wat houdt dit thema in?

Het thema 'het aansluiten van het kunst- en cultuuraanbod op de interesses van jongeren' geeft een weergave over hoe jongeren kunst en cultuur in Zuidoost beleven. Het is nodig dat de culturele interesses van jongeren beter worden vernomen om zo het aanbod hierop aan te passen. Jongeren missen representatie van hun interesses in het huidige kunst-en cultuuraanbod, waardoor er dus meer rekening gehouden moet worden met de behoeftes van jongeren om hen te activeren tot deelname aan de culturele sector. In dit thema is het belangrijk dat jongeren worden gezien als een belangrijke aandachtsgroep met betrekking tot cultuurparticipatie om zo hun deelname aan kunst-en cultuurinstellingen te vergroten in het stadsdeel Zuidoost.

2.2: Waarom is dit thema belangrijk?

De cultuurparticipatie van jongeren is van groot belang, omdat het bijdraagt aan de identiteitsontwikkeling van jongeren in de maatschappij. Volgens een literatuuronderzoek van LKCA draagt kunst en cultuur bij aan meer sociale vaardigheden, een hoger concentratievermogen, een positief zelfbeeld, meer doorzettingsvermogen, meer sociale vaardigheden, een sterker sociaal netwerk en het nemen van eigen verantwoordelijkheid bij jongeren (2023). Dit zijn belangrijke aspecten welke het leven van jongeren kunnen verrijken, wanneer zij meer deelnemen aan kunst en cultuur.

Ook draagt het inzetten van kunst en cultuur bij aan de balans tussen de draagkracht en draaglast van jongeren. Jongeren hebben door cultuur het gevoel dat zij hun leven meer in eigen hand hebben, waardoor dit voor nieuwe perspectieven in hun leven zorgt (LKCA, 2023). Hierdoor is het van belang dat de cultuurparticipatie van jongeren bevordert moet worden, want dit draagt bij aan een groot deel van hun identiteitsontwikkeling en vergroot hun gevoel van thuis horen in een wijk of stadsdeel (Davis & Nencel, 2011).

Bovendien draagt het bevorderen van de cultuurparticipatie onder jongeren ook bij aan de sociale cohesie van het stadsdeel Zuidoost. Uit onze verkenning in bijlage B bleek dat ouderen in vergelijking met jongeren vaker culturele instellingen bezoeken. Door de cultuurparticipatie van jongeren te bevorderen, zal de cohesie tussen deze twee groepen meer versterkt worden, doordat zij iets gemeenschappelijks delen en elkaar vaker tegen komen in non formele omgevingen.

2.3: Op welke informatie uit de verkenning is dit thema gebaseerd?

Tijdens de verkenning in Zuidoost zijn er een aantal jongeren geïnterviewd om te achterhalen wat hun visie op kunst en cultuur in Zuidoost is. Hieruit bleek dat jongeren nauwelijks of zelfs niet bezig waren met kunst- en cultuur, waardoor dit resulteert in een lage of niet aanwezige cultuurparticipatie (bijlage B). Tijdens de verkenning zijn er ook enkele oorzaken naar boven gekomen voor deze lagere participatie. Voor vele ging het om een tekort aan representativiteit van hun eigen interesses in het kunst-en cultuuraanbod in de huidige instellingen van Zuidoost. Door het aanbod in kunst-en cultuurinstellingen aan te passen op de interesses van jongeren in Zuidoost, zal er ook een positieve groei zijn in het deelname aan culturele instellingen door deze doelgroep.

2.4: Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?

In het bestaande Kunstenplan 2021-2024 van de gemeente Amsterdam, wordt er voornamelijk aandacht besteed aan een educatief aspect om kunst-en cultuurparticipatie te bevorderen onder jongeren (Gemeente Amsterdam, 2021). In dit nieuwe thema hebben jongeren echter een prominentere rol, omdat het hier gaat om wat de jongeren zelf willen terugzien in het kunst-en culturaanbod, om hun participatie te verhogen.

Vanuit de verkenning voor bijlage B hebben is opgevallen dat jongeren bereid waren om een gesprek te voeren over kunst en cultuur, waar zij graag uitten dat zij het huidige aanbod niet vinden aansluiten bij hun interesses. Het is dus belangrijk om jongeren meer ruimte te bieden om hun interesses te delen om deze mee te nemen in het kunst- en culturaanbod. Zo voelen zij zich meer betrokken en gerepresenteerd in de cultuursector van Zuidoost. Dit werd bevestigd door een jongerenwerker uit Zuidoost, hij zei dat het kunst- en culturaanbod in zijn beleving verbeterd kan worden als er niet alleen gewacht wordt op de bewoners van Zuidoost om hun stem te laten horen, maar dat de gemeente ook proactieve gesprekken gaat voeren met de jongeren van Zuidoost om te vragen wat zij nodig hebben om in het culturaanbod van Amsterdam. Bij deze gesprekken is het met name van belang dat er naast behoeftes en interesses ook wordt gekeken naar wat er onder de jeugd speelt, om hier mogelijk op in te kunnen haken. Belangrijk is dus dat de gemeente een actieve houding aanneemt en het contact zelf aangaat met deze jongeren (Bijlage B).

Deze gesprekken kunnen worden gevoerd in buurthuizen of via scholen, maar sociale media is hierin ook een belangrijk kanaal waarmee jongeren benaderd kunnen worden. Vanuit de verkenning in Zuidoost is gebleken dat jongeren affiniteit hebben met zogeheten 'leisure' cultuur, zoals de AMAZE en Wondr musea. Een aanbeveling aan de gemeente is om te kijken of zij een samenwerking kunnen aangaan met dit soort instellingen om de cultuurparticipatie van jongeren te bevorderen op basis van deze leisure-activiteiten, welke wél hun interesses representeren.

Bron: Bijlmer parktheater (Z.d.)

THEMA 3

Representatie van culturele diversiteit in het kunst- en cultuuraanbod in Zuidoost.

3.1: Wat houdt dit thema in?

De buurt Zuidoost staat bekend om haar vele culturen waardoor multiculturaliteit (plurale samenleving) sterk aanwezig is. Amsterdam is een superdiverse stad, waarbij de stad niet langer wordt gedomineerd door één groep migranten. Binnen de bevolking zijn dus vooral etnische minderheden waarbij er geen dominante cultuur heerst. Zuidoost is een goed voorbeeld als onderdeel van een majority-minority city, waarbij migranten de grootste groep vormen binnen de meeste wijken (Crul, 2016).

Doordat er dus zoveel culturen in Zuidoost aanwezig zijn en er geen dominante cultuur meer is, is het belangrijk dat de multiculturaliteit is terug te zien in het kunst- en cultuuraanbod in Zuidoost. Dit zorgt voor een goede representatie van de bevolking. Ondanks dat er geen dominante cultuur is, is er wel sprake van een algemene cultuur van Zuidoost, gevormd door de invloed van alle nationaliteiten in de wijken. Ook met deze Zuidoost-cultuur moet rekening mee worden gehouden.

3.2: Waarom is dit thema belangrijk om terug te komen in het beleid?

Dit thema is van belang voor de representatie van de bewoners uit Zuidoost. De bewoners moeten zich kunnen vinden in de kunst die tentoongesteld wordt. Dit betreft niet alleen beeldende kunst, maar ook andere disciplines zoals dans, muziek, theater etc. Als de bewoners zich gerepresenteerd voelen zullen zij ook vaker culturele instellingen bezoeken.

Daarbij is dit thema ook belangrijk voor de diversiteit en inclusie van de kunst- en cultuursector. Als de verschillende culturen van Zuidoost worden opgenomen in de programmering van de instellingen, voelen mensen zich minder buitengesloten van deze sector. Hierdoor kan de sociale cohesie versterkt worden: *“Cultuur leert mensen te handelen en zijn naar de bestaande normen, waarden en gebruiken van een bepaalde samenleving en geeft daarmee ook betekenis aan een menselijk leven in die maatschappij. Het is precies die reden, zo werd gesteld, waarom cultuur sociale cohesie kan bevorderen”* (Gielen et al., z.d.)

3.3: Op welke informatie uit de verkenning is dit thema gebaseerd?

Tijdens de verkenning voor bijlage A bleek dat CBK Zuidoost de bevolking als het vertrekpunt voor de programmering ziet. Deze instelling liet hun belangstelling zien bij het representeren van de bevolking, door de mensen er daadwerkelijk bij te betrekken. Zo mogen kunstenaars hun werken aanbieden, zodat het tentoongesteld kan worden in CBK Zuidoost. Zo is te zien dat mensen met verschillende culturen in de kunst samen komen, waardoor de bevolking goed wordt gerepresenteerd. CBK Zuidoost zou dus een goed voorbeeld kunnen zijn voor andere instelling.

De verkenning van de bewoners gaf nieuwe inzichten voor het perspectief van de bewoners van Zuidoost. Veel respondenten gaven aan een instelling te bezoeken als deze aansloot op de interesses van de betreffende persoon. Veel van deze interesses zijn cultuur gerelateerd, waardoor er uit kan worden opgemaakt dat cultuur een belangrijke rol speelt in de mate van participatie van de bewoners. Vooral de jongeren vonden de verschillende culturen uit Zuidoost een belangrijk vertrekpunt voor instellingen. Zo vertelde een jongere bewoner: *“Ik zou graag een museum willen zien wat stukken laat zien van elke cultuur in Zuidoost.”* Kwaku was bijvoorbeeld een geliefd festival onder de respondenten. Dit komt doordat het festival goed de cultuur van Zuidoost representeert en bewoners hier affiniteit bij hebben.

3.4: Wat kan de gemeente doen ten opzichte van dit thema en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande Kunstenplan 2021-2024?

In het huidige Kunstenplan ligt er uiteraard al een focus op diversiteit en inclusie. Zo moeten instellingen een actieplan opstellen over diversiteit en inclusie, waarbij de Code Diversiteit & Inclusie het uitgangspunt vormt. Ook is representatie een belangrijk aspect om kunst en cultuur in Amsterdam een afspiegeling van de stad te laten worden, zeker voor de sleutelrol die de Gemeente Amsterdam hierbij ziet voor stadsdeel Zuidoost (Gemeente Amsterdam, 2021).

Toch is de representatie van diversiteit geen specifiek thema binnen het Kunstenplan 2021-2024. Echter is deze behoefte bij de bewoners van Zuidoost wel aanwezig, waardoor het van belang is om meer aandacht te besteden aan cultuur, of dit nu de cultuur van een stadsdeel is of de verschillende culturen die samen een stadsdeel opmaken. Een goed voorbeeld wat bewoners gaven was het Kwaku festival, wat elke zomer plaatsvindt in Zuidoost. Hier worden culturen gevierd en het festival op zichzelf is een symbool voor de algemene cultuur van Zuidoost.

Het is dus voor de gemeente Amsterdam een idee om meer te kijken naar hoe de verschillende culturen van Zuidoost samen komen, en juist hoe dit toegepast kan worden in het aanbod van kunst en cultuur. Omdat de bewoners van Zuidoost hier behoefte aan hebben. De vertegenwoordiging van deze culturen, zal de sociale cohesie tevens ook verhogen. Daarnaast valt er voor Amsterdam in haar geheel ook veel te halen wanneer dit thema vervuld wordt, omdat het bijdraagt aan het grotere doel waarin het kunst- en culturaanbod een accurate weerspiegeling gaat worden van de diversiteit van de stad.

CONCLUSIE

Het multiculturele Zuidoost vergt verschillende invalshoeken om de culturele participatie van de bewoners te verhogen door middel van het aanbod aan te passen naar hun wensen en behoeften. De 3 thema's gegeven in dit adviesrapport staan elk los van elkaar, maar kunnen ook samen worden toegepast om de cultuurparticipatie te verhogen. Zo kan een wijkproject om bewoners aan te zetten tot het gezamenlijk maken van kunst en cultuur ook tot stand komen met culturele invloeden, waardoor er ook culturele diversiteit wordt gerepresenteerd. Vervolgens kan deze culturele diversiteit ook jongeren aantrekken, wie tevens culturele representatie missen in het huidige aanbod. Om aan dit aanbod te kunnen deelnemen, moet de drempel voor het aanbieden van kunst lager, zodat mensen zonder een kunstopleiding ook kunnen toetreden tot deze sector.

Dit adviesrapport is afgesteld op Amsterdam Zuidoost, maar het is ook van belang om de culturele sleutelrol die gemeente Amsterdam voor Amsterdam Zuidoost voor ogen heeft in Kunstenplan 2021-2024 verder te vervullen in Kunstenplan 2025-2028. Amsterdam Zuidoost kan een belangrijke bijdrage leveren aan de inclusie en diversiteit van de cultuursector in Amsterdam, echter zijn de thema's gegeven in dit adviesrapport daar wel belangrijke beginpunten voor. Wanneer er geen aandacht gegeven wordt aan juist de elementen die Zuidoost van hogere waarde maken voor Amsterdam, zal deze sleutelrol zwakker zijn.

Bron afbeelding: Revive & Q-park (Z.d.)

LITERATUURLIJST

- Crul, M. (2016). Super-diversity vs. assimilation: how complex diversity in majority–minority cities challenge the assumptions of assimilation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(1), 54-68.
- Davis, K. & Nencel, L. (2011). Border skirmishes and the question of belonging: An autoethnographic account of everyday exclusion in multicultural society. *Ethnicities*, 11(4).
- De kracht van kunst op leefbaarheid in wijken. (z.d.). *Movisie*. Geraadpleegd op: <https://www.movisie.nl/artikel/kracht-kunst-leefbaarheid-wijken>
- Gemeente Amsterdam. (2021). *De kracht van kunst en cultuur: hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024*. Gemeente Amsterdam. Geraadpleegd op 25 januari 2023, van <https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/kunstenplan/>
- Gielen, P., Elkhuizen, S., van den Hoogen, Q., Lijster, T., & Otte, H. (z.d.). De Waarde van Cultuur. In *rug.nl*. Fred Dhont. Geraadpleegd op 25 januari 2023, van <https://www.rug.nl/research/icog/research/research-centres/artsinsociety/themegroups/cultuuronderwijs/bibliotheek/beleid/pdf/rapport-de-waarde-van-cultuur.pdf>
- LKCA. (2023). *Kennisdossier “Cultuur en jongeren”*. <https://www.lkca.nl/artikel/cultuur-en-jongeren/>
- Volz, L, et al. (2013) Factsheet amateurkunst 2013. LCKA. van https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/01/ak_2013_factsheet-amateurkunst_2013.pdf

BIJLAGE B

Verkenning van de bewoners van Amsterdam Zuidoost.

Inleiding

Kunst en cultuur is een breed begrip en voor iedereen natuurlijk anders. In deze bijlage verkennen we de betekenis van het begrip ‘kunst en cultuur’ voor de mensen in de Amsterdam Zuidoost en testen we hoe zij zich verhouden tot kunst en cultuur. In Nederland bezoekt 90% van de bevolking minimaal één keer per jaar een culturele instelling (SCP, 2021). Een grote mate van cultuurparticipatie is gunstig voor wijken omdat het de sociale cohesie kan bevorderen. Het kan bijvoorbeeld zorgen voor meer sociale contacten of een verhoogde mate van empathie. Echter zijn er wel randvoorwaarden waarbinnen dit kan plaatsvinden, zo zal dit positieve effect alleen plaatsvinden wanneer het aanbod aansluit bij de wensen en beleving van de wijk in kwestie (Movisie, 2021).

Om de betekenis van kunst en cultuur voor de bewoners van Zuidoost te meten, heeft er veldwerk plaatsgevonden rondom de ArenA Boulevard. Hier zijn 9 mensen uit verschillende wijken van Zuidoost geïnterviewd over hun houding ten opzichte van kunst en cultuur (Bijlage 1A). Tevens is er ook met Mike en Jaïr (Bijlage 1B) gesproken wie als agent en als voormalig jongerenwerker in Zuidoost belangrijke sleutelrollen hebben voor de bevolking van deze buurt en dus een unieke visie brengen op dit onderwerp. In deze bijlage zijn de resultaten van deze verkenning te lezen, onderverdeeld in verschillende categorieën.

Definitie van kunst en cultuur door de bewoners van Amsterdam Zuidoost

Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau is de term ‘kunst en cultuur’ te definiëren als “alle activiteiten of artefacten met een esthetische of historische dimensie”. Hiermee bedoelen zij onder andere podiumkunst, beeldende kunst, literatuur en film en erfgoed (SCP, 2021). Hoewel dit veel omvat, kennen de bewoners van Zuidoost een bredere interpretatie van het begrip kunst en cultuur. Kunst werd door de meesten voornamelijk gezien als beeldende kunst, waar men voornamelijk doelde op schilderijen, beeldhouwwerk en een enkele rekende hier ook architectuur onder. Muziek, literatuur en film werden minder vaak genoemd, ook al voeren bewoners dit wel uit als hobby. Opvallend is dat vrijwel elke bewoner cultuur beschouwt als etnische culturen en de invloed die deze hebben op kunst en cultuur in zijn algemeen. Zo deelde een vrouw: “Cultuur van verschillende landen brengt denk ik ervaringen met zich mee welke uiteindelijk invloed hebben op dingen als schilderijen en muziek”. Ook geeft elke bewoner aan dat cultuur voor hun heel breed is en dus lastig te definiëren. Zo rekent een mevrouw eten ook als kunst en cultuur, omdat het voortkomt uit cultuur (Bijlage 1A). Duidelijk is wel dat de multiculturele omgeving van Zuidoost van invloed is op hoe de bewoners kunst en cultuur beschouwen.

De kunst- en cultuurbeleving van de bewoners van Amsterdam Zuidoost

Tussen de bewoners in Zuidoost is er een duidelijk verschil in de kunst- en cultuurbeleving. De volwassenen/ouderen bezoeken regelmatig culturele instellingen terwijl de jongeren hier vrijwel geen bezoek aan brengen. De volwassenen/ouderen gaan vooral naar instellingen en evenementen omdat die aansluiten bij hun behoeften. Zo ging een mevrouw naar concerten, en een andere man vooral naar musea (Bijlage 1A). De jongeren daarentegen bezoeken nauwelijks culturele instellingen, hoewel sommigen in hun kinderjaren dit wel nog deden met bijvoorbeeld hun ouders of school (Bijlage 1A). Zij voelen zich minder gerepresenteerd en bezoeken daarom minder vaak culturele instellingen. Toch zijn ze wel bereid om instellingen te bezoeken, mits deze overeenkomen met hun interesses.

Naast de beleving van kunst en cultuur is het maken van kunst ook belangrijk voor de bevolking van Zuidoost. Veel van de geïnterviewde mensen, jong en oud, maken zelf kunst en doen dit vooral in hun vrije tijd. Dit gaat tot het maken van muziek en schilderijen tot het beoefenen van een dans (Bijlage 1A). Veel jongeren in deze buurt maken zelf 'drillrap', een rap stijl die geweld verheerlijkt, en dus problematisch is (Mandy, 2020). Volgens politieagent Mike komen daar daarom ook wel eens conflicten tussen de jongeren uit voort. Het aantal conflicten in Zuidoost is overigens niet anders dan in andere wijken. Ondanks deze conflicten denkt Mike dat culturele instellingen mensen op een positieve manier bij elkaar kunnen brengen, en dus bijvoorbeeld de invloed van drillrap kunnen beïnvloeden (Bijlage 1B).

Ervaring van het aanbod van cultuur door de bewoners van Amsterdam Zuidoost

De bewoners van Zuidoost hebben een positieve ervaring met het kunst- en culturaanbod in dit stadsdeel. Toch is er wel een opmerkelijk verschil tussen de leeftijdsgroepen van de bewoners in Zuidoost aan cultuurparticipatie. Alhoewel bewoners aangeven tevreden te zijn met het kunst- en culturaanbod in Zuidoost, is het voornamelijk bij de jongeren op te merken dat het niet echt terug te zien is bij hun bezoeken aan kunst- en cultuurinstellingen. Zo ontvingen wij op de vraag: 'bezoekt u wel eens culturele instellingen zoals musea, theater en bibliotheken?' Antwoorden zoals: 'Ik bezoek culturele instellingen zelden, omdat ik erg gericht op zoek ga' en 'in 2022 ben ik niet echt naar culturele instellingen geweest of meegedaan aan een cultureel activiteit' (Bijlage 1A). De oudere bewoners in Zuidoost bezoeken in vergelijking met de jongeren wel veel meer kunst- en cultuurinstellingen. Zo kregen wij van hun op dezelfde vraag antwoorden als: 'Ik ga graag naar museums. Ik bezoek vaak het Rijksmuseum' en 'Ik heb een museum jaarkaart, dus ik ga graag naar musea toe' (Bijlage 1A).

Een van de respondenten die wij gesproken hebben, is opgegroeid in Zuidoost en ook werkzaam in de bibliotheek van de Bijlmer. Deze mevrouw gaf aan dat zij onder de bezoekers van de bibliotheek merkt dat kunst en cultuur leeft in Zuidoost, mensen hebben er volgens haar vaak een bepaalde mate van interesse in.

De behoefte van de bewoners van Amsterdam Zuidoost aan cultuur

Volgens de medewerkster uit de bibliotheek en Jaïr is er in Zuidoost grote interesse in kunst en cultuur door de multiculturaliteit (Bijlage 1A & 1B). Opvallend aan de behoefte aan kunst en cultuur onder de bewoners in Zuidoost is dat hier de scheidslijn tussen jong en oud opnieuw zichtbaar is. De volwassen en ouderen respondenten gaven nagenoeg altijd aan geen grote extra behoeftes te hebben omdat het aanbod naar hun mening goed aansluit. Een man gaf wel aan dat hij graag op straat nog meer kunst wil zien, omdat hij dat zelf mooi vindt en omdat hij denkt dat het positiviteit uitstraalt. De jongeren hebben echter grotere behoeftes. Zoals te lezen in de alinea over de kunst en cultuurbeleving van de bewoners van Zuidoost, zijn jongeren wel bereid en geïnteresseerd in culturele instellingen wanneer deze hen aanspreken. De jongeren geven hierin aan dat ze interesse hebben in culturele instellingen die het verhaal van Zuidoost verstellen, en die hen representeren. Zo zei een jongere bewoner: "Ik zou graag een museum willen zien wat stukken laat zien van elke cultuur in Zuidoost." Ook geven ze aan dat ze behoefte hebben aan variatie en innovatie, wat instellingen unieker zou maken (Bijlage 1A). Zoals te lezen in de inleiding is het aansluiten van aanbod op de wensen en behoeften van de bewoners cruciaal om kunst en cultuur een positieve invloed te laten hebben op de sociale cohesie van een wijk. De wensen van de jongeren zijn dan ook zeker iets waar mogelijkheden liggen (Movisie, 2021). Politieagent Mike en jongerenwerker Jaïr denken dan ook dat het aanbod van kunst en cultuur verbeterd kan worden als de bevolking nauw betrokken wordt bij het maken van toekomstige kunstplannen (Bijlage 1B).

Een behoefte die alle generaties van Zuidoost delen is de behoefte om kunst en cultuur te produceren. Op een paar na maakte bijna elke respondent zelf wel een vorm van kunst en cultuur, tekenen en muziek maken waren hierbij vooral populair. Hoewel niet elke bewoner aangaf dit te willen delen met de buitenwereld, is deze behoefte tot het maken zelf wel opvallend en groot aanwezig (Bijlage 1A). In de alinea over toegankelijkheid van de kunst- en cultuursector in Zuidoost wordt er verder ingegaan op hoe toegankelijkheid van invloed is op degene die hun gemaakte werk wel graag willen delen.

Toegankelijkheid van de kunst- en cultuursector in Amsterdam Zuidoost

De kunst- en cultuursector blijkt uit de verkenning erg toegankelijk als er wordt gekeken naar de bereikbaarheid. Niemand van respondenten heeft moeite met het bereiken van culturele instellingen. Ook blijken inkomen en de toegangsprijzen van instellingen voor veel mensen geen probleem te zijn. Ze vinden de toegangsprijzen redelijk en eerlijk, omdat ze denken dat dit nodig is om de instellingen overeind te houden. Daarbij hebben veel mensen met een lager inkomen een stadspas, waardoor ook voor hen een bezoek aan een instelling mogelijk gemaakt wordt (Bijlage 1A).

De toegankelijkheid van deze sector voor het maken van kunst kan volgens de bevolking wel beter. Veel van de geïnterviewde mensen maken zelf kunst, maar kunnen dit vervolgens nergens uiten. Zo vertelde een kunstenaar uit Zuidoost dat veel instellingen uit Zuidoost alleen kunst accepteren van kunstenaars met een academische titel (Bijlage 1A). Geen van de mensen die wij hebben gesproken hebben aan de kunstacademie gestudeerd, waardoor dit een lastige drempel zou kunnen vormen voor het toetreden van de kunst- en cultuursector. Het maken van kunst, en met name het maken van kunst samen zorgt voor een veilige basis waarin groepen nieuwe contacten kunnen opdoen, en kunnen leren van elkaar. Het verhoogt op deze manier ook de sociale contacten in een wijk en geeft mensen kennis van hun medemens (Lee, 2013). Het verbeteren van deze faciliteiten heeft daarom, naast behoefte vervulling, ook een groter voordeel voor Zuidoost.

Conclusie

Kunst en cultuur blijkt voor de bevolking van Zuidoost dus inderdaad heel breed te zijn. Toch denken mensen bij kunst vaak aan beeldende kunst, terwijl er nog veel meer disciplines zijn. In Zuidoost is er een leeftijdsverschil in de kunst- en cultuurbeleving op te merken: ouderen/volwassenen bezoeken vaker instellingen dan jongeren omdat zij zich meer gerepresenteerd voelen in de instellingen in Zuidoost. Jongeren willen beter gerepresenteerd worden in het kunst- en culturaanbod, zodat ook zij meer instellingen kunnen bezoeken.

Daarnaast is er in Zuidoost behoefte om kunst te produceren, voor zowel jong en oud. Uit de gesprekken bleek dat de toegankelijkheid, met betrekking tot het maken van kunst, bij instellingen verbetering nodig heeft. Dit zou de kunst- en cultuurparticipatie in Zuidoost kunnen verbeteren, en ook een positief effect kunnen hebben op de sociale cohesie en de sociale contacten onder bewoners in de wijk.

Literatuurlijst bijlage B

De kracht van kunst op leefbaarheid in wijken. (z.d.). Movisie.
<https://www.movisie.nl/artikel/kracht-kunst-leefbaarheid-wijken>

Lee, D. (2013). How the Arts Generate Social Capital to Foster Intergroup Social Cohesion. *Journal of Arts, Management, Law and Society*. Vol 43. P. 4-17
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10632921.2012.761167?scroll=top>
Mandy, M. (2020). Drillrap: wat is dat nou precies? Lees gauw verder. *Life of an Artist*. <https://lifeofanartist.nl/drillrap-wat-is-dat-nou-precies-lees-gauw-verder/>

Van den Broek, A. (2021). Wat hebben mensen met cultuur? Sociaal Cultureel Planbureau.

BIJLAGE C

In deze bijlage is een verantwoording te lezen voor het veldwerk wat heeft plaatsgevonden voor de verkenning van het adviesrapport.

Instelling

In december hebben wij het gesprek gevoerd met de directie van CBK Zuidoost. Dit was niet de bedoeling, maar we hadden de opdracht verkeerd begrepen. Desalniettemin kon mevrouw Zondervan van CBK Zuidoost ons te woord staan. Dit gesprek heeft in verband met de planning via een Google meet plaatsgevonden, waarbij het gehele groepje aanwezig was. Tijdens deze meeting zijn aantekeningen gemaakt, welke uiteindelijk een deel van bijlage A hebben gevormd.

Op vrijdag 13 januari zijn wij langs de instelling CBK Zuidoost geweest om het gesprek met de medewerker te voeren. We stelden de vragen die wij van tevoren hadden opgesteld aan de medewerker van CBK Zuidoost. Het gesprek verliep goed. Veel informatie die wij al van de directie hebben gekregen, werden bevestigd tijdens dit gesprek. Tevens is er die dag ook gekeken naar de bereikbaarheid en toegankelijkheid van CBK Zuidoost, omdat wij toen fysiek aanwezig waren. De informatie opgedaan op deze dag hebben ook een deel van bijlage A gevormd.

Bewoners

In de week van 16 januari hebben wij veldwerk uitgevoerd waarin 9 respondenten gesproken zijn over kunst- en cultuur. Wij hebben dit veldwerk uitgevoerd op één locatie in plaats van twee, vanwege de veiligheid omdat ons groepje bestaat uit 3 leden. De locatie die wij in eerste instantie hebben gekozen was de ArenA-Boulevard. Hier waren wij van plan om specifiek mensen te vinden die uit verschillende wijken van Zuidoost komen, om toch ondanks één locatie een representatief beeld te krijgen.

Helaas slaagden wij er niet in om bij ArenA-Boulevard mensen te spreken, omdat mensen hier simpelweg geen interesse of tijd in hadden. Hierdoor zijn we verplaatst richting Amsterdamse Poort, in de buurt van de bibliotheek. Hier lukte het wel om mensen te spreken die tijd en interesse hadden in ons onderzoek. Daarbij kregen we ook nog een medewerkster uit de bibliotheek te spreken, waardoor we interessante inzichten kregen zoals een overkoepelend perspectief over de behoeften van de bewoners.

De sleutelpersonen die wij hebben gesproken hebben wij via via gevonden. De wijkagent en de voormalig jongerenwerker waren beiden bereid om met ons allen een Google meet te houden. Hier hebben wij met een aangepaste vragenlijst een gesprek gevoerd over Amsterdam Zuidoost en Cultuur. Zij hebben ons verdere inzichten gegeven in het onderzoek. De inzichten opgedaan in dit deel van de verkenning, zijn gedetailleerd verwerkt in bijlage B en hebben de basis gevormd voor het adviesrapport.

Op de volgende pagina is bijlage C1 en C2 te lezen, waar de vragenlijsten die gebruikt zijn voor zowel de bewoners als de sleutelpersonen gebruikt zijn.

Bijlage C1. Vragenlijst bewoners.

1. wat verstaat u onder kunst en cultuur, welke sectoren?
2. bezoekt u wel eens culturele instellingen zoals musea, theater en bibliotheken?
→ zo ja: welke bezoekt u en waarom? → zo nee: waarom niet?
3. bent u tevreden over het cultuuraanbod in Zuidoost? → ziet u verschil met Amsterdam als geheel?
4. is kunst en cultuur makkelijk voor u te bezoeken? bereikbaarheid, financiën, fysieke toegankelijkheid etc. (vind u het duur?)
5. mist u iets in het cultuuraanbod, wat er voor kan zorgen dat u (nog) vaker zou gaan?
6. wat doet u in uw vrije tijd? (doorvragen naar kunst en cultuur beoefenen)

Bijlage C2. Vragenlijst sleutelpersoon.

1. wat verstaat u onder kunst en cultuur?
2. bezoekt u naast uw werk ook regelmatig andere culturele instellingen? waarom wel/niet?
3. hoe denkt u dat mensen uit Zuidoost kunst en cultuur beleven?
4. Hoe ziet u kunst en cultuur terug in Zuidoost?
5. Hoe ziet u de sociale cohesie in Zuidoost? En zou het aanbod van kunst en cultuur hier invloed op kunnen hebben?
6. Hoe zou u de bevolking in Zuidoost omschrijven? Heerst er veel armoede? Conflicten?
7. Denk u dat kunst en cultuur een positieve invloed kan hebben?
8. zijn er naar uw mening genoeg instellingen die mensen van alle bevolkingslagen in het diverse Zuidoost trekken? wat is er tekort, of wat gaat er goed?
9. hoe kan het aanbod naar uw mening verbeterd worden om meer mensen vanuit alle lagen in de bevolking te trekken?
10. vind u dat de bewoners van Zuidoost voldoende betrokken zijn bij de kunst en cultuursector van Zuidoost?
11. hoe kijkt u naar de rol en de invloed die de gemeente uitvoert op het aanbod van kunst en cultuur in Amsterdam.